

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

ב.

עין משפט נר מצוה

צ"ה א מ"י פ"י מהל'
ע"מס' הלכה ד'
צ"ו ב מ"י ש"ס ופ"ק ג
מהל' וז"ה וממנה
הלכה י"א סג' ע"ש ע"ד
ט"ו ש"ע י"ד ס"י ק"ה
ס"ק"ף י"א ונ"ש"ע ח"מ פ"י
רמ"ט ס"ק"ף י"ג
צ"ז ג מ"י פ"י מהלכות
ע"מס' הלכה ופ"ג
מהל' וז"ה וממנה י"א:
צ"ח ד מ"י פ"י מהל'
ע"מס' הלכה ט"ו
ש"ע"י י"א ונ"ש"ע ח"מ פ"י
רמ"ט ס"ק"ף י"ד
צ"ט ו מ"י פ"י מהל'
נכרות הל"י"ג סג'
ע"ש"ן ט"ו ש"ע ח"מ פ"י
ס"מ"ן רכ"ה ס"ק"ף י"ז
ק ז מ"י פ"י מהלכות
א"ש"ר פ"ה הל"י"ג
וה"ל"ג סג' לא"ן ק"מ
ט"ו ש"ע ח"מ פ"י ס"מ"ן
ס"ק"ף א' [א]:

תורה אור השלם

1. תהלים י"א אלהיך
לקבץ והפיתים החרים
תחרים אתם לא תכרת
לקה ברית ולא תתגמם.
דברים ז ב
2. לא תאכלו כל נבלה
לגר אשר בשעריך
תתנהו ואכלה או מבר
לקבר כי עם קדוש אתה
לוי אלהיך לא תבשל
גדי בחלב אמו.
דברים יד ב
3. מה רבו מעשיך יי
קלם בקבוקה עשית
מלאה הארץ בקנף.
הילים קד כד
4. כי תצא מחנה על
אנפיך ונשמרת מכל
דבר רע.
דברים כג י

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דאמר וכו'
שהרי כל שאר האבות
מותרים. ע"י ט"ו א"ן
מנילה ד' ד: ד"ה
דלגמיה:

רבינו הגנאל

[נ"מ] מנא לן שאמר
לא תחנם ש"מ לא
תתן להם חנייה בקרקע
וש"מ לא תתן להם
חן. אסור לישראל לומר
עובד כוכבים זה נאה
הוא או עובדת כוכבים
אבל גומטן לו בקרן
וז"ה שלא תמכרו וראה
ורוצה לאודיו ולומר ברוך
שככה לו בעולמו ברוך
שאומר על האילות שפיר
דמי. אבל לתת לעובד
כוכבים מתנה בהנשוא
היא ור' מאיר מחיר ור'
יהודה אסר דתניא לא
תאכלו כל נבילה לגר
אשר בשעריך וגו' אחד
הגר ואחד העובד כוכבי
בין במכירה בין בחנייה.
ר"י אומר דברים ככתבן
לגר בחנייה ולעובד
כוכבים במכירה כדכתיב
או מכור לעובד כוכבים.
מכל דבר רע שלא
יסתכל אדם באשה נאה
ואפילו בפניה באשת

דאמר קרא לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע. דריש
נמי מהאי קרא בסמוך שלא ליתן להם חן ושלא ליתן
להם מתנת חנם וסתמא דמלתא מיירי ככולהו עובדי כוכבים וכן
משמע בסוגיין בסמוך וקשה דהאי לא תחנם בשבט אומות דוקא כתיב
דכתיב (דברים י) ונשל גוים רבים
מפינך החמי וגו' וכתיב לא תכרות
להם ברית ולא תחנם ולא תתחנן
עם וצפ"ק הערל (יבמות דף ע"ו.)
מוקמינן ליה בשבט אומות דגזירותן
לית להו תמנות וכתיב עוד בפרשה
בתך לא תתן לבנו ואמרינן בספ"ק
דיבמות (דף ק"ז.) וצפ"ק האומר
בקיודשין (דף ס"ה.) וס"ה דלרבנן דלא
דרשי כי יסיר לרבות כל המסירין
לא ילפינן מהאי קרא שאר אומות
דלא למימר דלא תפסי בהו קדושין דהא
האי קרא צ"ו אומות כתיב וכן לא
תמיה כל נשמה וי"ל דודאי צ"ל הכי
קראי איכא טעמא רבה דלא מלינן
לאוקמינן אלא צ"ו אומות (א) ולא
תמיה כל נשמה ליכא לאוקמינן בשאר
אומות דבשילא כתיב בהו והיו לך
למש ועדן וכן כי יסיר לרבנן
דלא דרשי טעמא דקרא סגרא הוא
לאוקמינן בשבט אומות דמסירי טפי
וכן לא תתחנן ליכא לאוקמינן אלא
בשבט אומות * שהרי כל שאר אומות
מותרין לצא צקהל בגירותן חוץ
מאותם שאסר הכתוב מצרי עמוני
ומואבי אצל מתנת חנם ומתנת חן
וחנייה אינן שום טעם לחלק בין
שאר עובדי כוכבים לז' עממים מיהו
קשיא דכרימת ברית שכחזו אלא
לא תחנם א' בשאר אומות איירי
הכתיב (מלכים א' ה) גבי שלמה
והירס מלך זור ויכרתו ברית שמיס
ועוד דמשמע כל שאר אומות לא
הזכירו על כרימת ברית דהא
בגזעונים כתיב (יהושע ט) בקרבי
אתה יושב ואיך אכרות לך ברית
משמע הא בשאר אומות מותר וי"ל
דלא תכרות ברית נמי לא קאי אלא
בשבט אומות וטעמא רבה איכא
וענינא דקרא נמי מוכח דכתיב
ונשל גוים רבים ועלומים ממך
מפינך החרס תחרימם לא תכרות
להם ברית ואיכא למימר דכיון

דאמר קרא לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע
דהכי קאמר רחמנא לא תתן להם חן א"כ
לימא קרא לא תחנם מאי לא תחנם
שמע מינה תרתי ואכתי מיבעי ליה דהכי
אמר רחמנא (ב) לא תתן להם מתנת של
חנם אם כן לימא קרא לא תחנם מאי לא
תחנם שמע מינה כולהו תניא נמי הכי
לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע
דבר אחר לא תחנם לא תתן להם חן דבר
אחר לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם
ומתנת חנם גופה תנאי היא (ג) דתנאי לא
האכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך
תתנהו ואכלה או מכור לנכרי אין לי אלא
לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה לגר
במכירה מנין תלמוד לומר תתנהו או מכור
לעובד כוכבים בנתינה מנין תלמוד לומר
תתנהו ואכלה או מכור לנכרי נמצא אתה
אומר אחר גר ואחד עובד כוכבים בין
בנתינה בין במכירה דברי ר' מאיר רבי
יהודה אומר (ד) דברים ככתבן לגר בנתינה
ולעובד כוכבים במכירה שפיר קאמר ר"מ
ור' יהודה אומר לך אי סלקא דעתך כדקאמר
ר"מ לכתוב רחמנא תתנהו ואכלה ומכור
או למה לי שמע מינה לדברים ככתבן
הוא דאתא ור"מ ההוא לאקדומי נתינה
וגר למכירה דעובד כוכבים ור' יהודה כיון דגר
אתה מצווה להחיותו ור' יהודה כיון דגר אתה
מצווה להחיותו ור' יהודה כיון דגר אתה מצווה להחיותו
וכנעני אי אתה מצווה להחיותו להקדים לא צריך קרא: ד"א לא תחנם
לא תתן להם חן: מסייע ליה לרב דאמר רבי (ה) אסור לאדם שיאמר כמות
נאה עובדת כוכבים זו מיתיבי מעשה ברשב"ג. שהיה על גבי מעלה
בהר הבית וראה עובדת כוכבים אחת ביותר נאה אמר ר' רבו מעשיך
ה' ואף ר"ע ראה אשת טורנוסורפוס הרשע רק שחק ובכה רק שהיתה באה
מטיפה סרוחה שחק דעתיה דמגויירא ונסיב לה ככה דהאי שופרא בלי
עפרא ורב "אודווי הוא דקא מודה דאמר מר (ו) הוראה יבריות טובות אומר ברוך
שככה (ז) ברא בעולמו ולאסתכולי מי שרי מיתיבי (ח) ונשמרת מכל דבר רע
שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פניה באשת איש ואפי' מוכוערת
ולא

דשעת כיצו קיימי צ"ל תמיה שלא שעת כיצו קיימי צ"ל תמיה ברית אי נמי משום דאדוקי צעזעות כוכבים טפי אצל שאר
אומות לא (א) אחר גר ואחד עובד כוכבים בין במכירה בין בנתינה. הכא משמע דכ"ע איכא למדרש תתנהו ומכור אלעיל מיניה
ואדמתיה ואפילו רבי יהודה לא פליג אלא משום או וה"ו דרשין פרק אה"ו נשך (ב"מ דף ק"ה.) את כסף לא תתן לו בנשך
ובמכירתו לא תתן אלכל דשדינן נשך ובמכירתו נשך דלמיה ואכלך (לגמיה) דלמיה דפרק קמא דפירק (דף ק"ז.) ג' ז'
גבי מפני שיבה תקום והדרת פני זקן דלא שדינן תקום והדרת אשיבה ואזקן יש לומר דהתם לא שייך והדרת גבי מפני ולא שייך
נמי תקום גבי פני זקן וקל להדין ואין להקשות מאותן מקראות שאין להם הכרע (יומא דף נ"ג.) והסימן מהם (ב) מ"ס שו"א פירוש מחר
משוקדים שאת ארור וקס אמאי לא אמרינן דקיימי אחריותו דהתם לא שייך פירושו צוה כמו צוה שאת עונה שאת אלא טיטיב
יהיה שאת לשון נשיאות עון ואם עונה אלא לא טיטיב יהיה שאת לשון פורענות כמו נשא אשך להם וכן ארור אפס כי עו אם
אפס מוסב לרור אינו מקלל אלא אפס ואם אפס מוסב על כי עו נמאלל מקללם וכן וקס אי קאי אהעם נראה שיזנו אחרי אלהי
נכר ואי קאי אהנך שכז וגו' רמז לתמיית המתים וז"ע ממשוקדים וממחר ואין לשם שום חלוק משמעות (א) וצירושלמי מוסף פסוק ששי
שאינו לו הכרע בני יעקב צאו מן השדה כשעמם או כשעמם ויתעצזו ולשם יש חילוק משמעות דאי כשעמם קאי אצחו משמע שצאו צלה עת
ואי כשעמם קאי איתעצזו א"כ צאו צעמם ולאחר שצאו כשעמם או ויתעצזו: ר"ב יהודה אומר דברים בבתבן. תמיה לר' יהודה
למה לי לא תחנם לאסור מתנת חנם ומתנת חנם על נתינה דגר שהיא מתנה ממש ולא נתינה דממס והקשה ריב"ז דהכא אסר מתנת חנם
לעובד כוכבים לר' יהודה וצפ"ק כל שעה (פסחים דף ק"ב.) וס' ד"ה ור' מוקמינן הדיא דשולח אדם ירך לעובד כוכבים כר' יהודה
ותיך רבי דבזוספתא (א) תניא גבי מילתיה דר' יהודה דהכא צעזעז כוכבים המכירו מותר מפני שהוא כמוכרו לו והא דלמרי' צפ"ק
הדר (עירובין דף ק"ד.) דל"ל להווא עובד כוכבים טול גלוסקין מאילעא ואע"פ שלא היה מכירו כדמשמע התם שאני התם שהיה מתלווה
עמו בדרך וא"ת למאן דאסר וכי לית ליה הדיא (ב) דמפרטמין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום וי"ל דדרכי שלום
אין זו מתנת חנם וא"ת ולמאן דשרי וכי לית ליה הדיא (ג) דהעובדי כוכבים ורועי צממה דקה לא מעלין ולא מורדין וי"ל דקרא מיירי שאינו
מתנה צלוחת מתנה כי אף אם לא יתן לו כלום לא ימות (ד) ור"ב מאיר ההוא איצטריך דר' יהודה דגר למכירה דעובד כוכבים. ור"ב
וא"ת ובי אסר כי לא יתן חפץ למכור יתנו לגר קודם שמכרנו לעובד כוכבים והלא אפי' לישראל אינו מצוה עון קרן וי"ל דדוקא נבילה
שאינו שוה אלא דבר מועט לישראל שלא היו עובדי כוכבים מציים בנייהם ולגר היא שוה הרבה כשאר זש: ר' יהודה אומר דברים
קרא. וא"ת כיון דמסכרנא יש לנו להקדים נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים למה נכתבה נתינה דגר כלל מ"ס ממכירה דעובד
כוכבים ידעין ליה וי"ל דאי לא כתיב נתינה דגר היה אמניא דאסור ליתן לו נצילות כדי שיתן לצ להתיגר לגמרי: הרואה בריות
טובות אומר ב' צירושלמי אומר אפי' גמל נאה סוף נאה חמור נאה אומר ברוך שככה לו בעולמו:

לא סתן להם חן. שלא יאמר כמה עובד כוכבים זה נאה:
ה"ג אס כן נאסוב לא תחנם. בקריאתו מלא דמשמע לשון
חנייה והוא חן: מאי לא תחנם. חסר קרי ציה לא תחנם לשון
חנייה קרקע: פניא נמי. דכולהו ילפי מהאי קרא לא תתן להם
חנייה מדלא כתיב תחנם קרי ציה
תחנם. לא תתן להם חן קרי ציה
לא תחנם לשון חנייה והיינו חן.
מתנת חנם קרי ציה לא תחנם
לשון חנם: לגר אשר בשעריך. גר
תושב שקבל עליו שבט מצות שצ"ו
בני נח ונבילה מותרת לו ואתה
מצווה להחיותו דכתיב גר ותושב
והי עמך (ויקרא כה.) ס"ל או
מכור. וקאי אגר דלעיל מיניה לגר
תתנהו ואכלה או מכור: לעובד
כוכבים נתינה מנין ס"ל תתנה
או מכור לנכרי. ודרוש לתרוייהו
אנכרי דאי לנכרים ככתבן אתא
לעובד כוכבים אסור לתתנה הכי
איצעי ליה למכתב תתנה ואכלה לגר
אשר בשעריך או מכור לנכרי דלא
מאי לאוקמי קיייה דנתינה אנכרי:
ולעובד כוכבים נתינה. אצל תחנם
אסור ליתן לו שום מתנה: ופרינן
ור' יהודה הא ודאי שפיר קאמר
ר"מ. דינן מכירה בין נתינה איכא
למישניהו לעובד כוכבים ואגר:
או. חלוק הוא: להקדים נתינה דגר.
אם יש גר בשעריך לא ימכרה
לעובד כוכבים ולהכי אתא או
למשמע הכי לגר אשר בשעריך
תתנהו והוא עיקר מצוה או אם
אין גר מוכרה לעובד כוכבים:
ולא

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה דלמך וכו'
צ"ו אומות דלא תחנם:
(ב) שם ד"ה אחר וכו'
והסימן מה"מ ש"א י'
פירוש:
שיר לנעמו קודם
ביומי. ימי השבוע
(דקדוין ל.) כי רבים
החלים הפילה. נאשה
זרה משמעת ותלמיד שאני
טוב עמנו כשורה קרי לה
(מ"ט ס"ה.) וס"ה ב"ב. זה
התלמיד שלא הגיע בו.
פילה לשון נפל שלא כלו
הי חשוי (ס"ה.) וצ"ב
לשון עולם עיני. שטורגס
פיה ואם מוריס לגור
היולה (ס"ה.) ועד כמה.
לא ראו להולא (ס"ה.)
צריכה לומר.
צריכה ליתן לצ ללמדה
(ס"ה ב"ב.) נרץ לשומעם
שימנו להן לצ
ועלהו. דבר קל שנה
(ס"ה.) בין לר' ישמעאל
בין לר' יעקבא. דלמי
צפ"ק ר' ישמעאל (לקמן
הא) צעזעות כוכבים
עלמה. איכא למי' אכורה
מיד ואיכא למי' כשעמיה.
כולהו מודו ככליל דלמס
אסוריס עד שיצטרף עד
שיעשו בהם שימוש לעזות
כוכבים (חולין ט.) ישנה
לשכירות מתחלה ועד
סוף. כל פרוטה ופרוטה
כשנמנה נתינה ע"כ
התלכה לפועל השכירות
שעמיה התלכה (דקדוין
ט.) ע"כ ענין קודם
תלמוד לומר תתנהו או
מכור. דריש ליה אגר וכן
גבי נכרי נמי דרוש תתנה
ואכלה או מכור לנכרי
(פסחים כ"ה.) מנתיב
מכירה ומתנה באתנא.
טעם מינה אחד מיתה
ואחד נתינה קיימי בין אגר
ובין אעובד כוכבים. ועד
דוקא כתיב הוא לגר
למכתב הכי תתנה לגר
ומכירה לעובד כוכבים
(חולין ק"ד.) דברים
ככתבן. ק' מתינה. לא
יתנה לנכרי ולא ימכרה
לגר (פסחים כ"ה.) או
למה לי. או לשון חילוק.
ואי כר' מאיר קאמר קרא
דמכירה אגר ומכירה
אנכרי לא כתוב (א) (ס"ה.)
לאקדומי נתינה דגר.
אם יש גר ליתנו לו נתינה
קודמת למכירתה לנכרי,
והא גר נבר תושב קאמר
קיינל עליו שלא לעובד
ע"מס' ואוכל נבלות (ס"ה.)
דגר דמיה מצווה
להחיותו. דכתיב (ויקרא כה) גר ותושב וחי עמך (ס"ה.) להקדים לא צריך קרא. מסכרנא או ידעין שנתינה לגר קודמת, דכיות הגר מזה אצל מכירה לנכרי מאי מזה איכא ואצטרך קרא לחלק ולאסור ליתן כמתנה לנכרי ומכור נבלה לגר (ס"ה.)

דגר למכירה דעובד כוכבים ור' יהודה כיון דגר אתה מצווה להחיותו
וכנעני אי אתה מצווה להחיותו להקדים לא צריך קרא: ד"א לא תחנם
לא תתן להם חן: מסייע ליה לרב דאמר רבי (ה) אסור לאדם שיאמר כמות
נאה עובדת כוכבים זו מיתיבי מעשה ברשב"ג. שהיה על גבי מעלה
בהר הבית וראה עובדת כוכבים אחת ביותר נאה אמר ר' רבו מעשיך
ה' ואף ר"ע ראה אשת טורנוסורפוס הרשע רק שחק ובכה רק שהיתה באה
מטיפה סרוחה שחק דעתיה דמגויירא ונסיב לה ככה דהאי שופרא בלי
עפרא ורב "אודווי הוא דקא מודה דאמר מר (ו) הוראה יבריות טובות אומר ברוך
שככה (ז) ברא בעולמו ולאסתכולי מי שרי מיתיבי (ח) ונשמרת מכל דבר רע
שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פניה באשת איש ואפי' מוכוערת
ולא

דשעת כיצו קיימי צ"ל תמיה שלא שעת כיצו קיימי צ"ל תמיה ברית אי נמי משום דאדוקי צעזעות כוכבים טפי אצל שאר
אומות לא (א) אחר גר ואחד עובד כוכבים בין במכירה בין בנתינה. הכא משמע דכ"ע איכא למדרש תתנהו ומכור אלעיל מיניה
ואדמתיה ואפילו רבי יהודה לא פליג אלא משום או וה"ו דרשין פרק אה"ו נשך (ב"מ דף ק"ה.) את כסף לא תתן לו בנשך
ובמכירתו לא תתן אלכל דשדינן נשך ובמכירתו נשך דלמיה ואכלך (לגמיה) דלמיה דפרק קמא דפירק (דף ק"ז.) ג' ז'
גבי מפני שיבה תקום והדרת פני זקן דלא שדינן תקום והדרת אשיבה ואזקן יש לומר דהתם לא שייך והדרת גבי מפני ולא שייך
נמי תקום גבי פני זקן וקל להדין ואין להקשות מאותן מקראות שאין להם הכרע (יומא דף נ"ג.) והסימן מהם (ב) מ"ס שו"א פירוש מחר
משוקדים שאת ארור וקס אמאי לא אמרינן דקיימי אחריותו דהתם לא שייך פירושו צוה כמו צוה שאת עונה שאת אלא טיטיב
יהיה שאת לשון נשיאות עון ואם עונה אלא לא טיטיב יהיה שאת לשון פורענות כמו נשא אשך להם וכן ארור אפס כי עו אם
אפס מוסב לרור אינו מקלל אלא אפס ואם אפס מוסב על כי עו נמאלל מקללם וכן וקס אי קאי אהעם נראה שיזנו אחרי אלהי
נכר ואי קאי אהנך שכז וגו' רמז לתמיית המתים וז"ע ממשוקדים וממחר ואין לשם שום חלוק משמעות (א) וצירושלמי מוסף פסוק ששי
שאינו לו הכרע בני יעקב צאו מן השדה כשעמם או כשעמם ויתעצזו ולשם יש חילוק משמעות דאי כשעמם קאי אצחו משמע שצאו צלה עת
ואי כשעמם קאי איתעצזו א"כ צאו צעמם ולאחר שצאו כשעמם או ויתעצזו: ר"ב יהודה אומר דברים בבתבן. תמיה לר' יהודה
למה לי לא תחנם לאסור מתנת חנם ומתנת חנם על נתינה דגר שהיא מתנה ממש ולא נתינה דממס והקשה ריב"ז דהכא אסר מתנת חנם
לעובד כוכבים לר' יהודה וצפ"ק כל שעה (פסחים דף ק"ב.) וס' ד"ה ור' מוקמינן הדיא דשולח אדם ירך לעובד כוכבים כר' יהודה
ותיך רבי דבזוספתא (א) תניא גבי מילתיה דר' יהודה דהכא צעזעז כוכבים המכירו מותר מפני שהוא כמוכרו לו והא דלמרי' צפ"ק
הדר (עירובין דף ק"ד.) דל"ל להווא עובד כוכבים טול גלוסקין מאילעא ואע"פ שלא היה מכירו כדמשמע התם שאני התם שהיה מתלווה
עמו בדרך וא"ת למאן דאסר וכי לית ליה הדיא (ב) דמפרטמין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום וי"ל דדרכי שלום
אין זו מתנת חנם וא"ת ולמאן דשרי וכי לית ליה הדיא (ג) דהעובדי כוכבים ורועי צממה דקה לא מעלין ולא מורדין וי"ל דקרא מיירי שאינו
מתנה צלוחת מתנה כי אף אם לא יתן לו כלום לא ימות (ד) ור"ב מאיר ההוא איצטריך דר' יהודה דגר למכירה דעובד כוכבים. ור"ב
וא"ת ובי אסר כי לא יתן חפץ למכור יתנו לגר קודם שמכרנו לעובד כוכבים והלא אפי' לישראל אינו מצוה עון קרן וי"ל דדוקא נבילה
שאינו שוה אלא דבר מועט לישראל שלא היו עובדי כוכבים מציים בנייהם ולגר היא שוה הרבה כשאר זש: ר' יהודה אומר דברים
קרא. וא"ת כיון דמסכרנא יש לנו להקדים נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים למה נכתבה נתינה דגר כלל מ"ס ממכירה דעובד
כוכבים ידעין ליה וי"ל דאי לא כתיב נתינה דגר היה אמניא דאסור ליתן לו נצילות כדי שיתן לצ להתיגר לגמרי: הרואה בריות
טובות אומר ב' צירושלמי אומר אפי' גמל נאה סוף נאה חמור נאה אומר ברוך שככה לו בעולמו: